

FORA MANS DE ROSA LUXEMBURG!¹

Lev Trotski

28 de juny de 1932

---

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “¡Fuera las manos de Rosa Luxemburgo!”, en, *Escritos*, Tomo III, volumen 1, Editorial Pluma, Bogotá, 1977, pp. 199-214.

L'article de Stalin *Sobre alguns problemes de la història del bolxevisme* m'ha arribat amb algun retard. Després de rebre'l, durant molt de temps no poguí obligar-me a llegir-lo, ja que aqueixa literatura se li entravessa a hom com si fos serradures o puré d'ortigues. No obstant, després d'haver-lo llegit, he arribat a la conclusió que no es pot ignorar aquest monstre, encara que només siga perquè inclou una calúmnia vil i desvergonyida contra Rosa Luxemburg.

Stalin ubica aquesta gran revolucionària en el camp del centrisme! Demostra (per descomptat, no demostra sinó afirma) que el bolxevisme, des del dia en què sorgí, sostenia la línia de la ruptura amb el centre kautskià, mentre que Rosa Luxemburg en aqueixa època recolzava Kautsky des de l'esquerra. Cite les seues pròpies paraules: “[...] Molt abans de la guerra, aproximadament des de 1903-1904, quan es conformà el grup bolxevic de Rússia i l'esquerra aixecà la seua veu per primera vegada en la socialdemocràcia, Lenin escollí el camí de la ruptura amb els oportunistes, tant en casa, amb el Partit Obrer Socialdemòcrata Rus, com a l'estranger, amb la Segona Internacional i amb la socialdemocràcia alemanya en particular”. No obstant, la ruptura no es realitzà pel fet que “els socialdemòcrates d'esquerra conformaven un grup dèbil i impotent [...] que tenia por fins i tot de pronunciar en veu alta la paraula ‘ruptura’.”

Per a afirmar això cal ser absolutament ignorant de la història del propi partit i, abans que res, del procés ideològic de Lenin. No hi ha una sola paraula de veritat en el punt de partida de Stalin. És cert que en 1903-1904 Lenin era un enemic irreconciliable de l'oportunisme de la socialdemocràcia alemanya. Però considerava oportunista només la tendència *revisionista* liderada teòricament per Bernstein.

Aleshores Kautsky lluitava contra Bernstein. *Lenin considerava Kautsky el seu mestre* i no perdia oportunitat d'assenyalar-ho. En els treballs de Lenin d'aqueixa època i de diversos anys després no hi ha ni tan sols indicis d'una crítica principista contra la tendència Bebel-Kautsky. En canvi, hi han moltes declaracions sobre que el bolxevisme no és una tendència independent sinó una traducció a les condicions russes de la tendència Bebel-Kautsky. Heus aquí el que escrivia Lenin sobre la meitat de l'any 1905, en el seu famós fullet *Dues tàctiques*: “Quan i on vaig afirmar que el revolucionarisme de Bebel i Kautsky

és ‘oportunisme’? [...] Quan i on van sorgir divergències entre Bebel i Kautsky i jo? La total solidaritat que regna en la socialdemocràcia internacional en totes les qüestions fonamentals de programa i tàctica, és un fet indiscutible.” Les clares, precises i categòriques paraules de Lenin esgoten la qüestió.

Un any i mig després, el 7 de desembre de 1906, Lenin escrivia en l’article *La crisi del menxevisme*: “[...] des del començament declarem (veure *Un pas avant, dos passos arrere*) que no estem creant una tendència ‘bolxevic’ especial; sempre i en totes bandes sostenim la posició de la socialdemocràcia *revolucionària*. I dins de la socialdemocràcia, fins al moment mateix de la revolució, hi haurà inevitablement una ala oportunista una ala revolucionària.”

En referir-se al menxevisme com a ala oportunista de la socialdemocràcia, Lenin no el comparava amb el kautskisme sinó amb el revisionisme. Més inclús; considerava el bolxevisme com la forma russa del kautskisme, que segons la seua opinió era aleshores idèntic al marxisme. A més a més, el paràgraf transcrit demostra que Lenin no estava en absolut a favor de la ruptura amb els oportunistes; no sols els acceptava sinó que considerava “inevitable” l’existència del revisionisme dins de la socialdemocràcia fins al moment de la revolució social.

Dues setmanes després, el 20 de desembre de 1906, Lenin saludava entusiasmat la resposta de Kautsky al qüestionari de Plekhanov sobre el caràcter de la revolució russa: “El que hem dit (que la nostra lluita a favor de les posicions de la socialdemocràcia revolucionària contra l’oportunisme de cap manera suposa la formació d’una tendència ‘bolxevic’ original) s’ha vist plenament confirmat per Kautsky [...]”

Confie que, dins d’aquests límits, la qüestió estiga absolutament clara. Segons Stalin, ja en 1903 Lenin exigia trencar en Alemanya amb els oportunistes, no sols amb els de l’ala dreta (Bernstein) sinó també amb els de l’esquerra (Kautsky). Però al desembre de 1906, Lenin, com ja ho hem vist, assenyalava orgullosament Plekhanov i els menxevics que la tendència de Kautsky en Alemanya i la del bolxevisme a Rússia eren... idèntiques. Aquesta és la primera part de la incursió de Stalin per la història ideològica del bolxevisme. L’escrupolositat del nostre investigador és semblant als seus coneixements!

Immediatament després de la seua afirmació sobre 1903-1904, Stalin bota a 1916 i es refereix a la severa crítica de Lenin al fullet sobre la guerra de Junius, és a dir de Rosa Luxemburg. Per cert, en aqueixa època Lenin ja li havia declarat la guerra a mort al kautskisme i havia extret de la seua crítica totes les conclusions organitzatives necessàries. No es tracta de negar el fet que Rosa Luxemburg no plantejà el problema de la lluita contra el centrisme amb tota l’amplitud necessària, en aquest aspecte la posició de Lenin era molt superior. Però entre octubre de 1916, quan Lenin escrigué sobre el fullet de Junius, i

1903, quan el bolxevisme sorgí, hi ha un lapse de tretze anys; durant la major part d'aquest lapse de temps, Rosa Luxemburg estava en l'oposició al Comitè Central de Kautsky i Bebel, i la seua lluita contra el "radicalisme" formal, pedant i podrit de Kautsky assumí un caràcter cada vegada més contundent.

Lenin no participà en aquesta lluita ni recolzà Rosa Luxemburg fins al 1914. Absorbit totalment pels problemes russos, mantingué una extrema cautela en els assumptes internacionals. Per a Lenin, l'estatura revolucionària de Bebel i Kautsky era infinitament major que no als ulls de Rosa Luxemburg, que els observava molt de prop, en l'acció, i estava amarada directament per l'atmosfera de la política alemanya.

A Lenin el prengué totalment per sorpresa la capitulació de la socialdemocràcia alemanya el 4 d'agost. Se sap que cregué que el número de *Vorwaerts* on s'hi publicà la declaració patriòtica de la fracció socialdemòcrata era una falsificació de l'Estat Major alemany. Només després que quedà absolutament convençut de l'horrible veritat revisà la seua caracterització de les tendències fonamentals de la socialdemocràcia alemanya, i ho feu a la manera leninista, d'una vegada i per sempre.

El 27 d'octubre de 1914 Lenin li escrigué a A Shliapnikov: "odi i menyspreu Kautsky ara més que a tota la resta del ramat hipòcrita, ronyós, vil i autosuficient [...] Rosa Luxemburg té raó, ella compregué *fa molt de temps*, que Kautsky posseïa en alt grau el 'servilisme d'un teòric': dit més clarament, fou sempre un lacai, un lacai de la majoria del partit, un lacai de l'oportunisme" (*Antologia leninista*, vol. 2, p. 200). (El subratllat és meu L. T.)

Si no hi haguessen altres documents (i n'hi han per centenars), aquestes línies bastarien per tal d'aclarir inequívocament el problema. A les acaballes de 1914, Lenin cregué necessari informar un dels seus col·laboradors més íntims del moment que "ara", és a dir, avui, en el moment actual, a diferència del passat, "odia i menysprea" Kautsky. L'aspror de la frase és un senyal inconfusible de la mesura en què Kautsky traï les esperances i expectatives de Lenin. No menys directa és la segona frase: "Rosa Luxemburg tenia raó, *fa molt* que compregué que Kautsky posseïa en alt grau el 'servilisme d'un teòric' [...]" Lenin s'afanya ací a reconèixer la "veritat" que no veia abans, o sobre la qual, almenys, no li donava totalment la raó a Rosa Luxemburg.

Aquests són les principals fites cronològiques del problema, que constitueixen al mateix temps fites importants en la biografia política de Lenin. L'indubtable és que la seua òrbita ideològica està representada per una corba contínuament ascendent. Però açò significa que Lenin no nasqué ja dret i fet, com el pinten els bavallosos sapastres del "diví", sinó que feu de si mateix un Lenin. Sempre ampliava els seus horitzons, aprenia dels altres i s'enlairava cada dia a un pla superior. El seu heroic esperit es reflectia en aquesta perseverança, en aquesta

obcecada resolució d'avançar contínuament. Si en 1903 Lenin hagués comprés i formulat tot el que és necessari per al futur, la resta de la seua vida no hauria estat més que una reiteració. Però en realitat no fou així, de cap manera. Stalin simplement posa el seu segell sobre Lenin i l'encunya en les monedetes dels refranys numerats.

En la lluita de Rosa Luxemburg contra Kautsky, especialment entre 1910 i 1914, hi ocuparen un lloc important els problemes de la guerra, el militarisme i el pacifisme. Kautsky defensava el programa reformista: limitació de l'armament, tribunal internacional, etcètera. Rosa Luxemburg combaté resoludament aquest programa considerant-lo il·lusori. Lenin tenia alguns dubtes, però en una època estigué més prop de Kautsky que de Rosa Luxemburg. De les meues conversacions amb Lenin en aqueix llavors, recorde que li impressionà molt aquest argument de Kautsky: així com en els problemes interns les reformes són producte de la lluita de classes revolucionària, en les relacions internacionals es pot lluitar i aconseguir determinades garanties ("reformes") a través de la lluita de classes internacional. Lenin considerava totalment possible recolzar aquesta posició de Kautsky atès que aquest, després de la polèmica amb Rosa Luxemburg, es girà contra l'ala dreta (Noske i Cia.) No estic en condicions de plantejar ara, de memòria, fins a quin punt aquestes idees es reflectiren en els articles de Lenin; el problema requereix una anàlisi summament curiosa. Ni tampoc puc dir de memòria quan sorgiren els dubtes de Lenin sobre la qüestió. De totes maneres, les expressà tant en les seues converses com en la seua correspondència. Karl Radek té una d'aquestes lletres.

Considere necessari aportar a la qüestió una evidència de la que fui testimoni per a intentar, d'aquesta manera, salvar un document excepcionalment valuós per a la biografia teòrica de Lenin. En la tardor de 1926, quan elaboràvem col·lectivament la plataforma de l'Oposició d'Esquerra, Radek ens mostrà a Kamenev, Zinoviev i a mi (probablement també a altres camarades) una lletra que li escrigué Lenin (en 1911?) en què defensava la posició de Kautsky contra la crítica de l'esquerra alemanya. Segons les normes impartides pel Comitè Central, Radek, igual que tots els altres, havia de lliurar aqueixa lletra a l'Institut Lenin. Però temorós que l'ocultaren o la destruïren en la fàbrica stalinista de falsificacions, decidí guardar-la fins una ocasió més oportuna. No es pot negar que l'actitud de Radek tenia els seus fonaments. No obstant, en l'actualitat, el mateix Radek exerceix un rol prou actiu (encara que no en un càrrec de molta responsabilitat) en la producció de falsificacions polítiques. N'hi ha prou amb recordar que Radek, que a diferència de Stalin coneix la història del marxisme i que, a més a més, coneix aquesta lletra de Lenin, es permeté declarar públicament la seua solidaritat amb la insolent caracterització de Rosa Luxemburg feta per Stalin. La circumstància que Radek actuà pressionat per la vara de Iaroslavski no disminueix la seua culpa, ja que només

els esclaus menyspreables poden renunciar als principis del marxisme en nom dels principis del fuet.

No obstant, no ens interessa la caracterització personal de Radek sinó el destí de la lletra de Lenin. Què succeí amb ella? Encara l'oculta Radek a l'Institut Lenin? És difícil. El més probable és que li l'haja confiat a qui havia de fer-ho, com a prova tangible de la seua intangible devoció. I què ha passat amb la lletra després? ¿Està guardada en els arxius de Stalin junt amb els documents que comprometen els seus col·legues més íntims? O ha estat destruïda, igual que molts altres preciosos documents del partit?

En tot cas, no pot haver-hi la menor raó política per a ocultar una lletra escrita fa dues dècades, sobre un problema l'interès actual del qual és únicament històric. Però precisament, allò excepcional és el valor històric de la lletra. Mostra al Lenin vertader, no com el presenten, a imatge i semblança seua, els necis buròcrates que es pretenen infal·libles. Preguntem, on està la lletra de Lenin a Radek? La lletra de Lenin l'han de tenir aquells als que els pertany! Cal posar-la sobre la taula del partit i de la Comintern!

Si es consideren en conjunt els desacords entre Lenin i Rosa Luxemburg, la raó històrica està totalment de banda de Lenin. Però açò no exclou el fet que en determinats problemes i en certes èpoques Rosa Luxemburg estigué encertada en contra de Lenin. De totes maneres, els desacords, malgrat la seua extrema aspror ocasional i la seua importància, es basaven sobre la política proletària revolucionària comuna a ambdós.

Tornant al passat, quan Lenin escrigué en *Salutació als comunistes italians, francesos i alemanys* (octubre de 1919) que “[...] en el moment de la presa del poder i la creació de la república soviètica, el bolxevisme quedà sol en el seu camp, havia guanyat el que de millor tenien les tendències del pensament socialista que li eren afins [...]”; [*Rosa Luxemburg, Obres escollides*, T. 2, apèndix C, p. 281] repetisc, quan Lenin escrigué açò, indubtablement incloïa també la tendència de Rosa Luxemburg, els adherents més pròxims de la qual, Marjlevski, Dzershinski i altres, militaven en les files dels bolxevics.

Lenin compregué més profundament que Stalin els errors de Rosa Luxemburg, però no és casual que, referint-se a ella, cités una vegada el vell refrany: encara que les àguiles, precipitant-se des d'alt, puguen volar més baix que les gallines, aquestes, per més que despleguen les seues ales, mai poden arribar als núvols. Precisament! Aquest és el cas! Per aquesta raó Stalin hauria de ser molt caut abans d'emprar la seua maligna mediocritat quan es tracta de figures de l'estatura de Rosa Luxemburg.

En l'article *Una contribució a la història de la qüestió de la dictadura* (octubre de 1920), Lenin, referint-se als problemes de l'estat soviètic i de la dictadura del

proletariat plantejats ja per la revolució de 1905, escrivia: “Representants destacats del proletariat revolucionari i del marxisme sense falsificacions, com ara Rosa Luxemburg, apreciaren immediatament la importància d’aquesta experiència pràctica i l’analitzaren críticament en mítings i a través de la premsa”. Al contrari “[...] gent de la mena dels futurs Kautsky [...] demostraren una incapacitat absoluta per a comprendre el significat de l’experiència”. En unes quantes línies Lenin rendeix plenament el tribut del seu reconeixement a la significació històrica de la lluita de Rosa Luxemburg contra Kautsky, lluita que ell mateix estigué lluny d’avaluar immediatament en tota la seua importància. Si per a Stalin (l’aliat de Chiang Kai-shek i camarada d’armes de Purcell, el teòric del “partit obrer-camperol”, de la “dictadura democràtica”, del “no molestar a la burgesia”, etcètera) Rosa Luxemburg és una representant del centrisme, per a Lenin ella és una representant del “marxisme sense falsificacions”. Qualsevol que tinga un mínim de coneixement de Lenin sap què significa aquest apel·latiu de la seua part.

Aprofite l’ocasió per a assenyalar que en les notes als treballs de Lenin, entre altres coses, es diu el següent sobre Rosa Luxemburg: “Durant el floriment del revisionisme bernsteinià i, posteriorment, del ministerialisme (Millerand), Luxemburg entaulà una batalla implacable contra la dita tendència, assumint aquesta posició en el partit alemany [...] En 1907 participà, com a delegada del Partit Socialdemòcrata de Polònia i Lituània, en el congrés que realitzà a Londres el Partit Obrer Socialdemòcrata Rus; allí recolzà la fracció bolxevic en totes les qüestions fonamentals concernents a la revolució russa. Des de 1907, Rosa Luxemburg es lliurà de ple al treball en Alemanya, des d’una posició d’esquerra contra el centre i la dreta [...] La seua participació en la insurrecció de gener de 1919 ha convertit el seu nom en *bandera de la revolució proletària*.”

Per descomptat, l’autor d’aquestes notes probablement confesse demà que en l’època de Lenin escrivia sumit en la ignorància, fins que li arribà la llum en la de Stalin. Actualment la premsa de Moscou publica tots els dies anuncis d’aquest tipus, barreja d’adulació, idiotesa i bufonisme. Però açò no canvia les coses; no hi ha falç que puga segar allò que una vegada sortí imprès ni poder que l’elimine. Si, Rosa Luxemburg es convertí en bandera de la revolució proletària!

No obstant, ¿com i per què Stalin s’ha dedicat sobtadament, després de tant de temps, a revisar la vella caracterització bolxevic de Rosa Luxemburg? El motiu d’aquest: (el més escandalós de tots els seus avortaments teòrics), com el dels anteriors, resideix en la lògica de la seua lluita contra la teoria de la revolució permanent. Aquest article “històric” de Stalin està també dedicat en la seua major part a aquesta teoria. No aporta un sol argument nou. Fa molt contestí tots els seus arguments en el meu llibre *La revolució permanent*. Des del punt de

vista històric confie que el problema quedarà prou aclarit en el segon tom de la *Història de La Revolució Russa* (la Revolució d'Octubre), ara en premsa. En aquest cas la qüestió de la revolució permanent ens interessa només en la mesura en què Stalin la relaciona amb el nom de Rosa Luxemburg. Veurem com se les arregla l'infortunat teòric per a posar-se en una trampa mortal.

Després de fer una recapitulació de la polèmica entre bolxevics i menxevics sobre les forces motrius de la revolució russa i de comprimir magistralment en unes poques línies un munt d'errors que em veig obligat a deixar sense anàlisi, Stalin escriu: “¿Quina actitud tenien els socialdemòcrates alemanys Parvus i Rosa Luxemburg, respecte de la controvèrsia? Inventaren l'esquema utòpic i semimenxevic de revolució permanent [...] Poc després, Trotski (i, en part, Martov) feu seu aquest esquema semimenxevic i el transformà en una arma de lluita contra el leninisme [...]” Tal és la inesperada història de l'origen de la teoria de la revolució permanent, segons les darreres investigacions històriques de Stalin. Però, per cert, l'investigador s'oblida de consultar els seus propis i il·lustrats treballs previs. En 1925, en la seua polèmica contra Radek, el mateix Stalin manifestà la seua opinió sobre aquesta qüestió. Heus aquí el que escrigué llavors: “*No és cert que la teoria de la revolució permanent haja estat formulada per Rosa Luxemburg i Trotski en 1905. En realitat la teoria pertany a Parvus i Trotski.*” Es pot llegir aquesta afirmació en *Qüestions del leninisme*, edició russa, 1926, pàgina 185. Esperem que figure en totes les edicions estrangeres.

Per tant, en 1925 Stalin declarà Rosa Luxemburg innocent del pecat cardinal de participar en la creació de la teoria de la revolució permanent. “En realitat, aquesta teoria pertany a Parvus i Trotski.” En 1931, el mateix Stalin ens informa que foren precisament “Parvus i Rosa Luxemburg [...] els que crearen l'esquema utòpic i semimenxevic de la revolució permanent”. Quant a Trotski, no creà la teoria, només “la plantejà”, i alhora que... Martov! Una vegada més Stalin s'enreda tot sol. Tal vegada escriu sobre problemes dels què no pot trobar peu ni cap. ¿O utilitza conscientment naips marcats en jugar amb les qüestions bàsiques del marxisme? És incorrecte plantejar-ho com a alternativa. En realitat, les dues opcions són certes. Les falsificacions stalinistes són conscients en la mesura en què, en cada cas concret, estan determinades per interessos personals concrets. Al mateix temps són semiconscients, ja que la seua ignorància congènita deixa córrer lliurement les seues fantasies teòriques.

Però els fets continuen essent fets. En la seua lluita contra el “contraban trotskista”, Stalin s'adona que té un nou enemic personal, Rosa Luxemburg! No s'ha detingut un moment abans de caure sobre ella i vilipendiar-la; més inclús, abans de posar en circulació les seues gegantines dosis de deslleialtat i vulgaritat, no ha fet el treball de verificar el que ell mateix havia dit sobre el tema sis anys abans.

La nova variant en la història de les idees de la revolució permanent ha tingut el seu origen sobretot en la necessitat de proporcionar un plat més condimentat que tots els anteriors. Sobra dir que hom a posat Martov per tal de fer encara més coent la potinga teòrica i històrica. L'actitud de Martov envers la teoria i la pràctica de la revolució permanent fou d'un antagonisme incommovible, i, en els vells temps, assenyala més d'una vegada que tant els bolxevics com els menxevics rebutjaven les posicions de Trotski sobre la revolució. Però no paga la pena detenir-se en açò.

Allò vertaderament fatal és que no hi ha un sol problema important de la revolució proletària internacional sobre el qual Stalin no haja expressat dues opinions directament contradictòries. Tots sabem que a l'abril de 1924 demostrà concloentment en *Qüestions del leninisme* la impossibilitat de construir el socialisme en un sol país. A la tardor, en una nova edició del llibre, hi substituí aqueixa demostració per la demostració (és a dir la simple afirmació) que el proletariat "pot i deu" construir el socialisme en un sol país. Tota la resta del text quedà sense tocar. Durant uns quants anys, a vegades uns quants mesos, Stalin aconseguí plantejar posicions mútuament excloents sobre el partit obrer-camperol, la pau de Brest-Litovsk, la direcció de la Revolució d'Octubre, la qüestió nacional, etcètera. Seria incorrecte atribuir-ho tot a la seua escassa memòria. El problema és més profund. Stalin no té cap mètode de pensament científic, de criteris principistes. Encara cada problema com si s'hagués originat en aqueix moment i estigués aïllat de tots els altres. Per a emetre els seus judicis es guia enterament per l'interès personal més important i urgent del dia. Les contradiccions en què cau són la conseqüència directa del seu vulgar empirisme. No veu Rosa Luxemburg en el marc del moviment obrer polonès, alemany i internacional del darrer mig segle. No, per a ell, ella és cada vegada una figura nova i a més aïllada, enfront de la que es veu obligat a preguntar-se en cada nova situació: "qui està aquí, amic o enemic?" El seu instint infal·lible li murmura ara al teòric del socialisme en un sol país que l'ombra de Rosa Luxemburg li és irreconciliablement hostil. Però això no impedeix que aquesta gran ombra continue essent l'estendard de la revolució proletària internacional.

En 1918, des de la seua presó, Rosa Luxemburg criticà molt severament i de manera fonamentalment incorrecta la política dels bolxevics. Però inclús en aquest, el seu treball més erroni, es perceben les ales de l'àguila. Heus aquí la seua caracterització general de la Insurrecció d'Octubre: "Tot el que el partit ha pogut fer en el terreny de la valentia, l'acció ferma, la previsió i coherència revolucionàries: tot això feren Lenin, Trotski i els seus camarades. Tot l'honor revolucionari i la capacitat d'acció que tant li manquen a la socialdemocràcia occidental, els bolxevics demostraren posseir-los. La seua Insurrecció d'Octubre salvà no sols la Revolució Russa sinó, també, l'honor del socialisme internacional." És possible que aquesta siga la veu del centrisme?

En les pàgines següents, Luxemburg sotmet a una severa crítica la política dels bolxevics en el terreny agrari, la seua consigna d'autodeterminació nacional i el seu rebuig a la democràcia formal. Podem agregar-hi que en aquesta crítica, dirigida tant contra Lenin com contra Trotski, no fa cap diferenciació entre les posicions d'ambdós; i Rosa Luxemburg sabia llegir, comprendre i percebre els matisos. Per exemple, ni tan sols se li passà pel cap acusar-me de què, en solidaritzar-me amb Lenin en el problema agrari, jo havia canviat la meua posició sobre els camperols. A més a més, ella coneixia molt bé els meus punts de vista, ja que en 1909 els desenvolupí detalladament en el seu periòdic polonès. Rosa Luxemburg acaba així la seua crítica: “En la política bolxevic cal distingir l'essencial d'allò no essencial, allò fonamental d'allò circumstancial.” Considera fonamental la força de les masses en l'acció, la voluntat d'arribar al socialisme. “En aqueix sentit (escriu) Lenin, Trotski i els seus companys foren *els primers*, a donar-li l'exemple al proletariat mundial. Ara continuen essent *els únics* que poden cridar, amb Huteen, ‘he gosat!’”

Sí, Stalin té motius suficients per a odiar Rosa Luxemburg. Més imperiosa, doncs, és la nostra obligació de rescatar la seua memòria de les calúmnies de Stalin, que han sigut acollides pels funcionaris a sou d'ambdós hemisferis, i transmetre-li a les joves generacions proletàries, en tota la seua grandesa i força inspiradora, aquesta imatge realment bella, heroica i tràgica.

---

¹ “Fora mans de Rosa Luxemburg”, *The Militant*, 6 I 13 d'agost de 1932.